

Meer natuur en groen voor iedereen

De natuur heeft een positief effect op onze gezondheid en levenskwaliteit. Dit blijkt niet alleen uit vele onderzoeken, we weten en voelen het ook zelf, zeker met de COVID-19-crisis. We weten ook dat de natuur vandaag wordt bedreigd door klimaat- en milieuveranderingen. Hierdoor vergeten we soms dat de beschikbare natuur niet voor iedereen even toegankelijk is.

Ter voorbereiding van het tiende tweejaarlijkse verslag 'Duurzaamheid en armoede' van het Steunpunt tot bestrijding van armoede gaan mensen in armoede in overleg met mensen uit de sociale, natuur- en milieusector om samen na te denken over een duurzame toekomst. Ze benadrukken onder andere hoe belangrijk het is dicht bij de natuur te zijn en hoe ver ze er eigenlijk van verwijderd zijn.

Natuur kan overal zijn

Tijdens dit overleg wijzen leden van verenigingen waar armen het woord nemen, uitdrukkelijk op het belang van natuur. 'Voor wie in een enge sociale woning leeft, zonder ruimte en zonder tuin, is de nabijheid van groene ruimte essentieel.' Ze denken daarbij in de eerste plaats aan parken en bossen, maar ook aan groene ruimten in hun directe omgeving, zoals een tuin of een grasveld waar kinderen veilig kunnen spelen, weg van de straat en het verkeer. Maar natuur verwijst ook naar de mogelijkheid om de eigen woonruimte groener te maken, binnenshuis of op een balkon. Bloemen en planten vormen een belangrijke – soms zelfs de enig mogelijke – link met de natuur. Daarnaast schuilt achter natuur ook het recht op rust en ontspanning. Mensen in armoede 'zouden graag gemakkelijker in de natuur geraken, al is het maar voor een daguitstap of een weekje vakantie. Daardoor zou je eens kunnen ontspannen en je problemen een beetje vergeten.'

Geen natuur om je heen

'Aan de ene kant moeten we de natuur waarderen, hebben we hem nodig. Aan de andere kant krijgen we er geen toegang toe, alsof hij aan een kleine minderheid zou toebehoren,' zeggen mensen van verenigingen waar armen het woord nemen.

Mensen in armoede kunnen om allerlei redenen te weinig van de natuur genieten. Ten eerste hebben ze vaak geen eigen of gemeenschappelijke tuin en is het in sociale woningen niet steeds mogelijk bloembakken tegen de gevel te plaatsen of groenten te kweken op het balkon. 'Dit gebrek aan dagelijks contact met de natuur heeft een negatieve impact op

hun gezondheid die sowieso al zwakker is dan deze van de rest van de bevolking. Zo is er een verband tussen de aanwezigheid of afwezigheid van een groene omgeving rond de sociale woonblokken en het vermogen van de bewoners om de problemen van het dagelijks leven op te lossen. Het gevolg is dat de bewoners van de "grijze" blokken minder goed in staat zijn om de dagelijkse moeilijkheden op te vangen en deze als meer belastend en hardnekkig ervaren dan hun burens in de door bomen en gazons omgeven blokken,' zegt het eindrapport van de ronde tafel 'Sociale impact van stedelijk groen'.

Geen natuur in de buurt

Een tweede reden is dat de toegang tot groene ruimten zeer ongelijk verdeeld is. Hoewel in Vlaanderen bijna zeven op de tien mensen binnen een straal van 800 meter van een groene ruimte van minstens tien hectare wonen, varieert dit aandeel sterk naargelang de gemeente: in een kwart daarvan

De ongelijke toegang tot natuur wordt mede versterkt door de privatisering van de openbare ruimte in het algemeen en van groene ruimten in het bijzonder.

heeft de helft van de bevolking geen toegang tot dergelijke groene ruimten, zo lezen we op statistiekvlaanderen.be. Aanzienlijke delen van de bevolking, vooral in de grote steden, hebben dus geen groene ruimten en natuur binnen wandelafstand. België staat boven aan de Europese ranglijst van landen met de grootste stedelijke verspreiding en bebouwde oppervlakte van het grondgebied, na Nederland. Hoewel het ruimtebeslag van het grondgebied de laatste jaren minder uitgesproken is, verdwijnt er in Vlaanderen nog altijd zo'n zes hectare onbebouwd oppervlak per dag. Ook is Vlaanderen grotendeels verstedelijkt: 32,6% van de totale oppervlakte van het gewest is bebouwd.

De natuur is onbereikbaar

Vele mensen in armoede moeten zich dus verplaatsen om de natuur op te zoeken. Dat is een derde drempel. Een deelnemer vanuit een vereniging waar armen het woord nemen vertelde dat ze vanaf haar woonplaats drie kilometer met de bus moet rijden voordat ze bij het eerste groen komt, maar voor sommigen is dat nog verder. Het openbaar vervoer is echter niet overal aanwezig en even sterk uitgebouwd. Bovendien kan niet iedereen het zich financieel veroorloven om de metro te nemen om naar het bos te gaan.

Deze problemen betreffende mobiliteit en kostprijs spelen ook mee bij activiteiten die worden georganiseerd door verschillende verenigingen of organisaties. Die vinden vaak plaats in de volle – moeilijk bereikbare – natuur. Soms wordt bovendien inschrijvingsgeld gevraagd en heb je er een aangepaste uitrusting voor nodig.

De natuur is niet van iedereen

De ongelijke toegang tot natuur wordt ten vierde versterkt door de privatisering van de openbare ruimte in het algemeen en van groene ruimten in het bijzonder. De deelnemers aan het overleg betreuren het dat een kleine

groep zich de natuur lijkt toe te eigenen: 'Hoeveel natuur is nog toegankelijk? Er staat overal prikkeldraad.'

'Het is gek, het publieke terrein wordt overgenomen, er is niet langer een vierkante meter die niet van iemand is. Je kunt zelfs geen stukje trottoir, een bron of een stukje gras meer gebruiken, alles wordt ingenomen, toegeëigend.' Voor veel mensen in armoede stelt de natuur in de grote steden niet veel voor: een stukje groen midden tussen de uitlaatgassen.

Tot slot werd tijdens het overleg ook gewezen op sociale drempels en een gevoel van uitsluiting die natuur en groene ruimten ontoegankelijk kunnen maken. 'Jongeren zeggen: we gaan er niet naartoe, want als we met te veel zijn, worden mensen bang en worden we weggejaagd. Mensen zeggen dat we te veel lawaai maken, dat we criminelen zijn.'

Wat heeft corona hiermee te maken?

De coronacrisis en de bijhorende beschermingsmaatregelen, waaronder de lockdown, hebben de ongelijkheden in de toegang tot natuur nog versterkt, evenals de sociale gezondheidsongelijkheden als gevolg ervan. Tegelijkertijd heeft deze crisis een momentum gecreëerd om de toegang tot natuur anders te organiseren. Zo pleitten verschillende armoedeorganisaties voor meer publieke groene ruimte die beter is afgestemd op de mensen die er het meest nood aan hebben. Er werd ook opgeroepen om privétuinen en terreinen van verenigingen ter beschikking te stellen voor wie zelf geen buitenruimte heeft. Mensen (her)ontdeken ook massaal de fiets en willen graag meer zachte mobiliteitscircuits met groene doorgangen. Ook de gratis railpass voor de trein kan de toegang tot natuur bevorderen, mits bijkomende acties worden genomen om de aanvraag voor kwetsbare groepen te vergemakkelijken.

Samenwerkingsverbanden met socialehuisvestingsmaatschappijen, lokale netwerken vrijetijdsparticipatie, rap op stap-kantoren, vrijetijdsloketten, natuureducatie-aanbieders en kansentarieven bieden nog mogelijkheden om de natuur dichterbij te brengen. Tijdens het overleg werden voorbeelden van succesvolle projecten gegeven, zoals de aanleg van een petanquebaan die wordt beheerd door bewoners op eigendom van een gemeente, de aanleg van een groentetuin op een voormalig voetbalveld of activiteiten in de natuur die worden georganiseerd door de vereniging ATD Vierde Wereld. Lokale besturen kunnen hier een belangrijke en stimulerende rol spelen. ■

VEERLE STROOBANTS EN MÉLANIE JOSEPH ZIJN MEDEWERKERS VAN HET STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

De citaten uit dit artikel waar geen specifieke verwijzing bij staat, werden opgetekend tijdens de overlegbijeenkomsten georganiseerd door het Steunpunt tot bestrijding van armoede ter voorbereiding van het tweejaarlijkse Verslag over duurzaamheid en armoede. www.armoedebestrijding.be

In een kwart van de Vlaamse gemeenten woont de helft van de bevolking niet op wandelafstand van groene ruimten van minstens tien hectare.

DANIEL GEERARS